

*N. Korzhenivska, PhD, Associate Professor State Agrarion and Engineering
Universiti in Podilya*

THE ROLE OF THE FINANCIAL AND CREDIT SYSTEM IN SHAPING THE PRIORITIES OF THE ECONOMIC SECURITY OF PRODUCERS OF GRAIN

Annotation. Economic security - the fundamental basis of cost-effective state which defends its national interests and overcome various threats in the increasingly international competition. However, the specificity inherent in grain production, the problems of the world and national character reflected in the successful use of financial resources, their distribution, which leads to structural inconsistencies and gives rise to the problem of grain production.

Danger grain industry is, among other things, the factors reducing cash flows and the effectiveness of individual producers. The determining factor is the annual fluctuations in prices and production. One of the improvements in the relationship between producers and lending institutions may be their close proximity that producers save time, especially during seasonal employment. An important aspect of economic security is also a range of specialist assessment of their financial condition and creditworthiness. Observed a clear interdependence between powerful grain production and the flow of credit. These capabilities lead to a further intensification of production, which requires study on the formation of the priorities of economic security.

At this stage the operation of the grain industry and its subjects appears necessary formation and development of economic security, which is one of the priorities is to use financial and credit system as a component of ensuring financial security. In the process of the grain market must comply with the optimum balance between the parties, the main role is assigned to state institutions and financial and credit system.

Key words: economic security, commodity grains, financial and credit system, economic risks.

Н.Л. Корженівська, кандидат економічних наук, доцент

РОЛЬ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ У ФОРМУВАННІ ПРІОРИТЕТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ЗЕРНА

У статті розглядається питання економічної безпеки товаровиробників зерна в контексті ролі фінансово-кредитної системи, як одного з пріоритетних напрямків її досягнення. 8рядків

Ключові слова: економічна безпека, товаровиробники зерна, фінансово-кредитна система, економічні ризики.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Економічна безпека – фундаментальна основа економічної ефективної держави, яка відстоює свої національні інтереси та долає різноманітні загрози в умовах посилення міжнародної конкуренції. Історично та методологічно склалося, що рівень економічної безпеки здебільшого оцінюють на основі індикаторів енергетичної та фінансової безпеки, зіставляючи при цьому реалізацію національних інтересів із загрозами,

зокрема – з тінізацією економіки, фінансовий аспект якої реалізується у процесах відмивання доходів протиправного походження [1, с. 34].

У галузі зерновиробництва, яка протягом останніх років демонструє нарощення обсягів виробництва та експорту, існує цілий ряд проблемних питань, які потребують негайного і стратегічного вирішення. В умовах трансформаційної економіки фінансові стимули розвитку виробництва зерна виступають одними із визначальних факторів, які сприяють значним успіхам галузі загалом. Проте специфіка, притаманна сільськогосподарському виробництву і зерновому зокрема, проблеми світового та загальнонаціонального характеру позначаються на успішному використанні фінансових ресурсів, їх розподілі, що призводить до структурних невідповідностей та породжує проблеми зернового господарства. Тому дослідження в напрямку визначення ролі фінансово-кредитної системи у формуванні пріоритетів економічної безпеки товаровиробників зерна є актуальними і своєчасними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор. Рівень фінансової складової економічної безпеки підприємства залежить від стану його кредитного портфеля. Дослідження можливостей впливу на діяльність товаровиробників зерна можливостей фінансово-кредитної системи в своїх публікаціях здійснюють такі науковці, як Алексійчук В.М., Бородіна О.М., Гайдуцький П.І., Дем’яненко М.Я., Колотуха С.М., Косодій Р.П., П.А. Лайко, Мармуль Л.О., Малік М.Й. Могильний О.М., Непочатенко О.О., Полозенко Д.В., Саблук П.Т., Жук В.М., Танклевська Н.С. та інші. Втім, мінливість законодавчої та нормативно-правової бази, політичної та економічної ситуацій змушують постійно продовжувати дослідження зазначених проблем.

Формулювання цілей статті (постановка завдання): визначення ролі фінансово-кредитної системи у формуванні пріоритетів економічної безпеки товаровиробників зерна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роль фінансування сільськогосподарського виробництва, без перебільшення, є однією з визначальних при формуванні прибуткового та стабільного його розвитку. Особливо важлива фінансово-кредитна підтримка у галузі зерновиробництва, як однієї з пріоритетних в напрямку формування продовольчої безпеки. З поглибленням процесів глобалізації розширюються можливості для товаровиробників зміцнювати свої конкурентоспроможні позиції, що, в свою чергу, породжує й масу проблем, пов'язаних з загрозами та небезпеками виникнення втрат через їх власні прорахунки, а також зовнішні негативні впливи. Від своєчасно виявлених небезпек, економічно вірно прорахованих ризиків залежить економічна безпека суб'єктів господарювання та стан галузі в цілому.

Небезпека зернової галузі полягає, серед іншого, у факторах зменшення грошових надходжень і ефективності діяльності окремих товаровиробників. Визначальним фактором виявляється щорічне коливання цін та продукцію. Розвиток галузі зерновиробництва є одним із найпріоритетніших для держави і щорічне нарощення обсягів його виробництва свідчить, на перший погляд, про стабільність і перспективність подальших кроків у цьому напрямку. Таку позитивну динаміку демонструють крупні холдингові компанії та зернотрейдери, що експортують продукцію. Проте загрози галузі полягають у відмові ряду дрібних та середній товаровиробників вирощувати зерно, обґрунтовуючи свої рішення фінансовою неспроможністю покривати власні витрати виробництва. Без функціонування таких товаровиробників неможливий пропорційний розвиток галузі, що впливає на сільські території, а поступова тотальна концентрації виробництва призведе до можливих загроз прихованого та відкритого рейдерства, зокрема й з боку закордонних інсайдерів та контрагентів. Концентрація та монополізація зерновиробництва, як стратегічно важливої галузі країни та її продовольчої безпеки, приховує можливу небезпеку банкрутств, в тому числі й штучних, які ми вже

спостерігаємо останнім часом. Тому економічна безпека галузі та її товаровиробників вкрай важливе питання, а роль фінансово-кредитної системи визначає складові пріоритети у її формуванні і розвитку.

Ситуація «вироби-купи-продай» для багатьох товаровиробників зерна є незмінною протягом багатьох виробничих циклів, що катастрофічно проявляється у небажанні виробляти тваринницьку продукцію (скотарства, вівчарства), здійснювати диверсифікацію виробництва у напрямку використання зерновідходів в якості пального тощо. Економічна безпека у даній сфері свідчить про загрозливу ситуацію на перспективу. Тому фінансово-кредитна підтримка виробників у напрямку їх економічного розвитку та покращення структурного використання зернового фонду є ключовим завданням держави.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що у розвинутих країнах обсяги державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників коливаються в межах 30 - 40%, а в окремих (зокрема Японії, Швейцарії) доходять навіть до 70% вартості виробленої продукції [2, с. 79].

Український товаровиробник обмежений протягом виробничого циклу у доступних кредитах, що впливає на урожайність та якість зерна. Фінансово-кредитні установи з упередженістю відносяться до надання коштів дрібним та середнім товаровиробникам, обґрунтовуючи це значними фінансовими ризиками. Враховуючи високу залежність агробізнесу від природних факторів, одним з шляхів мінімізації кредитних ризиків є страхування сільськогосподарських культур. Нажаль, аналіз практики діяльності сільськогосподарських підприємств свідчить, що в більшості випадків виробники не бажають страхувати майбутній врожай та основні засоби, а страхують свою виробничу діяльність і майно тільки при оформленні банківських кредитів.

Серед основних факторів, що впливають на організацію фінансово-кредитних відносин у зерновому виробництві можемо виділити сезонність виробництва, вплив природних факторів, нераціональне використання землі,

значна зношеність основних фондів, низька рентабельність та збитковість. Тому важливим є скорочення посередницьких зв'язків і розширення взаємовідносин з кредитними спілками, кооперативними банками, лізинговими, інвестиційними компаніями, страховими компаніями, підприємствами з постачання матеріально-технічних ресурсів, переробними підприємствами та іншими фінансово-кредитними установами, які можуть надавати послуги малим і середнім товаровиробникам зерна та господарствам населення у сільській місцевості.

Одним із напрямків покращення у взаємовідносинах між виробниками і кредитними установами може бути їх близьке розташування, що зекономить час товаровиробників, особливо в період сезонної зайнятості. Важливим моментом економічної безпеки підприємств також є вибір спеціаліста з оцінки їх фінансового стану та кредитоспроможності, до обов'язків якого входить: визначити потенційних позичальників – фермерів-зерновиробників, які ведуть господарську діяльність у певному регіоні і поширення послуг кредитної спілки; здійснювати безпосередні переговори із зерновиробниками; проводити попередню оцінку позичальника і пропонованого до фінансування проекту на відповідність правилам кредитування; проводити збір необхідних документів щодо діяльності потенційного позичальника і застави; аналізувати фінансовий стан позичальника і визначати оцінку його кредитоспроможності; здійснювати вибір і оцінку забезпечення (застави) за кредитом; готувати висновок щодо розгляду кредиту на кредитному комітеті та складати експертний висновок щодо оцінки застави; здійснювати оформлення видачі кредиту; проводити контроль за цільовим використанням кредиту і моніторинг його своєчасного повернення; проводити супровід діючих кредитів; здійснювати заходи по роботі з простроченою заборгованістю [3].

Одним з чинників, що стимулює попит агропромислових позичальників на кредити та сприяє збільшенню обсягів кредитного портфелю банків, є механізм часткової компенсації процентних ставок

комерційних банків за рахунок бюджетних коштів. Цей механізм суттєво знижує вартість залучених позичальниками кредитних ресурсів не тільки за короткостроковими кредитами, але й за довгостроковими [4].

Прослідковується чітка взаємозалежність між потужними обсягами виробництва зерна та потоком кредитних ресурсів. В свою чергу, такі можливості призводять, як наголошувалось вище, до подальшої інтенсифікації виробництва, яка вимагає дослідження питання формування пріоритетів економічної безпеки.

В Європі найбільшу кількість сільськогосподарської продукції виробляють дрібні та середні фермерські господарства, які ефективно працюють завдяки активній фінансовій підтримці держави. В деяких розвинених країнах у сільській місцевості якість життя краща ніж у містах, оскільки держава створює всі необхідні умови для соціального та економічного розвитку. В зерновій галузі, яка останніми роками нарощує обсяги експорту, основну роль у якому відіграють агрохолдинги, необхідна більш дієва фінансова підтримка розвитку малого та середнього підприємства, як головного чинника розвитку сільських територій та відродження села.

Специфіка зернового ринку України полягає в тому, що він в умовах глобалізації є залежним від експортного потенціалу та розвитку переробної промисловості. Тому економічна безпека товаровиробників зерна має важливе значення для визначення економічної ефективності їх діяльності в умовах ринкової інтеграції. Формування загальних фондів зернових ресурсів країни відбувається за рахунок різних форм і розмірів господарств. Останніми роками спостерігається тенденція зниження рівня рентабельності зерна при одночасних потужних обсягах його виробництва. Така ситуація зумовлена багатьма чинниками, зокрема подорожчанням пального, добрив, засобів захисту рослин, техніки та інших складових витрат товаровиробників. І якщо крупні товаровиробники можуть дозволити собі певні ризики ведення бізнесу і залучення великих обсягів кредитних

ресурсів, розраховуючи на валютні надходження від експортних операцій, то невеликі підприємства такі ризики спонукають до згортання виробництва зернових, а подекуди призводять до банкрутства. Крім того, цінова ситуація на зерно, як продукт, що гарантує продовольчу безпеку у світі, не завжди на боці національного товаровиробника, і цей факт також вимагає оцінки економічної безпеки та визначення її пріоритетів.

Вплив фінансово-кредитної системи на управління економічними процесами проявляється в економічній безпеці товаровиробників зерна через реалізацію заходів фінансового стимулювання розвитку його виробництва в межах інституційного, функціонального та технологічного аспектів. Інституційний аспект передбачає формування та вдосконалення системи діяльності корпоративних та приватних фінансових посередників (гарантійні, пенсійні, венчурні, інвестиційні фонди), товариства, страхові та лізингові компанії. Функціональний аспект передбачає, що забезпечення фінансовими ресурсами та стимулювання розвитку виробництва зерна має відбуватися в розрізі певних суб'єктів господарського механізму, які досягли визначеного рівня та відповідають відповідним критеріям. Технологічний аспект передбачає, що фінансування та кредитування розвитку виробництва зерна має відбуватися на основі чіткого розподілу повноважень, персональної відповідальності, прозорості, диверсифікації ризиків, страхування, використання непрямих методів державної фінансової підтримки [5].

Висновки. Таким чином, можемо зробити висновок, що на сучасному етапі функціонування зернової галузі та її суб'єктів необхідним виявляється формування та розвиток економічної безпеки, яка одним із пріоритетів передбачає використання фінансово-кредитної системи у якості забезпечення складової фінансової безпеки. У процесі формування ринку зерна необхідно дотримуватись оптимального балансу між його учасниками, основна роль при цьому покладається на державні інституції та фінансово-кредитну систему.

Список використаних джерел

1. Піщанська, В. В. Вплив відмивання брудних грошей на національну фінансову безпеку України [Текст] / В. В. Піщанська // Магістеріум. – 2009. – Вип. 35. – С. 32–36.
2. Мармуль Л. О. Фінансово-кредитне забезпечення розвитку аграрного сектору економіки / Л. О. Мамуль, Н. С. Танклевська // Економіка АПК, 2006, № 12 С. 75 – 80.
3. Іваночко І. Кредитування виробників зерна. Нові методики і кредитні продукти [Електронний ресурс] / І. Іваночко, І. Гринюк, Р. Кос. - Режим доступу: <http://www.zerno.org.ua/download/category/13-kreditni-produkti?download=14:kredituvannya-virobnikiv-zerna-novi-metodiki-ta-kreditni-produkti>
4. Резнік, Н. Розширення сфери взаємодії потенційних інвесторів і владних структур як один із напрямів залучення інвестицій в АПК / Н. Резнік // Формування ринкових відносин в Україні : Збірник наукових праць. - 2010. - № 5. - С. 17-23.
5. Макуха С. М. Альтернатива кредитним стимулам зерновиробництва [Електронний ресурс] / С. М. Макуха. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1669/1/Альтернатива%20кредитним%20стимулам%20зерновиробництва.pdf>

***Аннотация.** В статье рассматриваются вопросы экономической безопасности товаропроизводителей зерна в контексте роли финансово-кредитной системы, как одного из приоритетных направлений ее достижения.*

***Ключевые слова:** экономическая безопасность, товаропроизводители зерна, финансово-кредитная система, экономические риски.*